

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.39>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Риженко Н.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права*

*Державного торговельно-
економічного університету, адвокат*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7688-0268>

e-mail: n.ryzhenko@knu.edu.ua

Риженко Н.О. Цифрова трансформація в судовій системі України.

Пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України зумовили значні перешкоди у роботі судової системи України, в тому числі, проведення судових засідань в приміщеннях судів. Питання цифрової трансформації в аспекті проведення судових засідань онлайн є малодослідженим, з точки зору науки. Цифрова трансформація створює нові та унікальні можливості для усіх сфер життя суспільства. За допомогою цифрових інструментів ми можемо фактично відмовитися від ведення документообігу в паперовому варіанті, вести ділові переговори та зустрічі онлайн, перебуваючи, навіть, на різних континентах. Не оминули ці зміни і судову систему України. Так, з кінця 2017 року у судах діє Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, що дозволяє подавати процесуальні документи, проводити судові засідання в дистанційному режимі. В роботі ми більш детально розглянемо порядок проведення судових засідань в режимі відео конференції поза межами приміщення суду. Учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судові засідання визнана судом обов'язковою. Учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів). Цифрова трансформація сприяє економії часу та коштів, так як учасники процесу не повинні витратити час та кошти на приїзд до суду, певною мірою сприяє забезпеченню екологічної безпеки, оскільки зменшення випадків користування транспортом призводить до менших викидів в повітря продуктів палива, дозволяє учасникам процесу, особливо, адвокатам, більш продуктивно використовувати та планувати свій робочий графік, з тих підстав, що, не витрачаючи час на проїзд, а відвідуючи судові засідання онлайн, у власному кабінеті чи іншому приміщенні, адвокат не витрачає час на дорогу і, відповідно, може взяти участь у більшій кількості судових засідань.

Ключові слова: *судове засідання онлайн, відео конференція, учасник судового процесу, цифрова трансформація, повномасштабне вторгнення.*

Ryzhenko N. Digital transformation in the judicial system of Ukraine.

The COVID-19 pandemic, the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine caused significant obstacles in the work of the judicial system of Ukraine, including the holding of court hearings in court premises. The issue of digital transformation in the aspect of conducting court hearings online is poorly researched from a scientific point of view. Digital transformation creates new and unique opportunities for all spheres of society. With the help of digital tools, we can actually abandon paper-based document management, conduct business negotiations and meetings online, even on different continents. The judicial system of Ukraine did not miss these changes. Thus, since the end of 2017, courts have been using the Unified Judicial Information and Telecommunication System, which allows submitting procedural documents and holding court hearings remotely. In the work, we will consider in more detail

the procedure for conducting court hearings in video conference mode outside the court premises. The participants in the case have the right to participate in the court session in the mode of video conference outside the premises of the court, provided that the court has the appropriate technical possibility, which the court notes in the decision to open the proceedings in the case, except for cases when the appearance of this participant in the court session is recognized by the court mandatory. The participants in the case take part in the court session in videoconference mode outside the court premises using their own technical means and electronic signature in accordance with the requirements of the Regulation on the Unified Judicial Information and Communication System and/or the provisions determining the order of functioning of its separate subsystems (modules). Digital transformation helps to save time and money, since the participants in the process do not have to spend time and money on coming to the court, to some extent helps to ensure environmental safety, since the reduction in the use of transport leads to less emissions of fuel products into the air, allows the participants in the process, especially, lawyers to more productively use and plan their work schedule, for the reasons that, without spending time traveling, but attending court sessions online, in their own office or other premises, the lawyer does not waste time on the road and, accordingly, can participate in more court hearings.

Key words: online court session, video conference, litigator, digital transformation, full-scale invasion.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України зумовили значні перешкоди у роботі судової системи України, в тому числі, проведення судових засідань в приміщеннях судів. Вирішити зазначене питання можливо лише в один спосіб, а саме – проведення судових засідань в режимі онлайн. Однак, для реалізації зазначеного вище, слід вчити ряд дій, про які йдеться у нашому дослідженні.

Стан опрацювання. Питання цифрової трансформації в аспекті проведення судових засідань онлайн є малодослідженим, з точки зору науки. Більшість аспектів, що розкривають механізм реалізації права на участь у судовому засіданні в режимі онлайн висвітлені в нормативно-правових актах, а саме: законах, інструкціях і т.п.

Метою статті є аналіз встановленого порядку проведення судових засідань в режимі відео конференції поза межами приміщення суду та його вплив на роботу судової системи України, в цілому.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація створює нові та унікальні можливості для усіх сфер життя суспільства.

За допомогою цифрових інструментів ми можемо фактично відмовитися від ведення документообігу в паперовому варіанті, вести ділові переговори та зустрічі онлайн, перебуваючи, навіть, на різних континентах.

Не минули ці зміни і судову систему України. Так, з кінця 2017 року у судах діє Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, що дозволяє подавати процесуальні документи, проводити судові засідання в дистанційному режимі.

В роботі ми більш детально розглянемо порядок проведення судових засідань в режимі відео конференції поза межами приміщення суду.

За правилами ст. 212 ЦПК України [6], учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою; учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи; учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів); під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціаль-

ний статус» або Державною судовою адміністрацією України; ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву; суд може постановити ухвалу про участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеному судом; свідок, перекладач, спеціаліст, експерт можуть брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду; у клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніше як за п'ять днів до відповідного судового засідання; копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відео конференції; суд, який забезпечує проведення відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників; використовуваний судом і учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, здійснювати інші процесуальні права та обов'язки; відеоконференція, у якій беруть участь учасники справи, фіксується судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Відео- та звукозапис відеоконференції зберігається в матеріалах справи; суд у порядку, передбаченому цією статтею, за власною ініціативою або за клопотанням учасника судового процесу, який тримається в установі попереднього ув'язнення або в установі виконання покарань, може постановити ухвалу про його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні такої установи. При цьому дії, передбачені частиною дев'ятою цієї статті, здійснюються службовою особою такої установи.

Вищою радою правосуддя 17.08.2021 року рішенням № 1845/0/15-21 затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [3].

Положення визначає порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистем відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх підсистем (модулів).

У розділі III Порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС зазначеного Положення міститься підрозділ 3 Підсистема відеоконференцзв'язку, який визначає порядок та правила проведення судового засідання в режимі відео конференції поза межами приміщення суду за допомогою:

- свого Електронного кабінету та власних технічних засобів;
- технічних засобів іншого суду;
- в установі попереднього ув'язнення, установі виконання покарань або медичному закладі – технічних засобів, наявних у відповідній установі.

Щодо участі в судовому засіданні в режимі онлайн за допомогою власних технічних засобів – Державним підприємством «Центр судових сервісів» розроблено детальну Інструкцію користувача підсистемі відеоконференцзв'язку [1]. Зазначена інструкція є простою для сприйняття та доступною у використанні, а тому, навіть, маючи досвід, першого судового засідання у режимі відео конференції за допомогою власних технічних засобів, користувач швидко та легко пройде етап реєстрації на те чи інше судове засідання, де він є стороною, представником чи іншим учасником процесу.

Так, спершу користувач має зареєструватися в Електронному кабінеті. Учасник справи також повинен перевірити наявні у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам, визначеним Інструкцією користувача підсистемі відеоконференцзв'язку, для роботи із системою відеоконференцзв'язку.

Однією з програм, за допомогою якої можна взяти участь у судовому засіданні в режимі відео-конференції, є сервіс «EASYCON» [5].

Для реєстрації в цій програмі потрібно мати електронний підпис.

Закон України «Про електронні довірчі послуги» [4] визначає електронний підпис як електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис.

Щоб отримати електронний підпис, потрібно звернутися до одного з надавачів послуги. Для цього заповнити реєстраційну форму та вказати паспортні дані й номер платника податків.

Перелік надавачів електронних довірчих послуг міститься на сайті Міністерства цифрової трансформації України [2]. Зокрема, безкоштовно надають підпис Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби та АЦСК МВС, а також ряд банків, клієнтами якого є ті чи інші особи та інші установи.

У день судового засідання учасник повинен: за 10 хвилин до початку судового засідання авторизуватись у системі сервісу «EASYCON»; активувати технічні засоби – мікрофони, навушники тощо; очікувати запрошення секретаря судового засідання до участі в ньому; на початку відеоконференції показати свій паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Щодо участі в судовому засіданні в режимі онлайн за допомогою технічних засобів іншого суду – тут все значно простіше для учасника процесу. Такій особі лише потрібно прибути до суду з яким ухвалою суду у провадженні якого перебуває справи призначено відео конференцію, мати при собі паспорт або інші документи, що посвідчують особу. Всі інші організаційні та технічні моменти щодо налаштування зв'язку та його встановлення, належну якість зображення та звуку, інформаційну безпеку забезпечує такий суд в особі відповідального працівника цього суду.

Особа, яка утримується в установі попереднього ув'язнення, установі виконання покарань або медичному закладі може брати участь в судовому засіданні в режимі онлайн, безпосередньо знаходячись, в установі попереднього ув'язнення, установі виконання покарань або медичному закладі за допомогою технічних засобів, наявних у відповідній установі з використанням Електронного кабінету установи або кабінету її службової особи. Технічну можливість участі у відеоконференції, належну якість зображення та звуку, інформаційну безпеку тощо забезпечує така установа.

Висновки. Проаналізувавши наведені вище норми, правила та положення, слід зазначити, що цифрова трансформація сприяє економії часу та коштів, так як учасники процесу не повинні витрачати час та кошти на приїзд до суду, певною мірою сприяє забезпеченню екологічної безпеки, оскільки зменшення випадків користування транспортом призводить до менших викидів в повітря продуктів палива, дозволяє учасникам процесу, особливо, адвокатам, більш продуктивно використовувати та планувати свій робочий графік, з тих підстав, що, не витрачаючи час на проїзд, а відвідуючи судові засідання онлайн, у власному кабінеті чи іншому приміщенні, адвокат не витрачає час на дорогу і, відповідно, може взяти участь у більшій кількості судових засідань. І вище нами наведено лише декілька позитивних моментів цифрової трансформації судової влади України, а тому такі явища і процеси є позитивними глобально для розвитку економіки, інших сфер життя та суспільства, в цілому.

Список використаних джерел:

1. Інструкція користувача підсистеми відеоконференцзв'язку: сайт URL: https://wikiccs.court.gov.ua/w/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0.
2. Міністерство цифрової трансформації України: сайт URL: <https://thedigital.gov.ua/>.
3. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.
4. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
5. Сервіс «EASYCON»: сайт URL: <https://easycon.com.ua/site/manual>.
6. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.